

*Consultatierecht voor verdachte
voorafgaand aan politieverhoor*

Richtinggevende arresten beantwoorden niet alle vragen

Foto: Hollandse Hoopje / Herman Wouters

Een verdachte moet vóór het verhoor met een advocaat kunnen overleggen, en bij minderjarige verdachten mag een vertrouwenspersoon bij het verhoor aanwezig zijn. Maar hoe lang moet op een advocaat worden gewacht? En hoe kan precies ondubbelzinnig afstand van het consultatierecht worden gedaan?

.....
Robert Malewicz
redactielid
.....

Op 28 november 2008 sprak het Europese hof voor de rechten van de mens zich uit over het recht op toegang tot een advocaat in de

piketfase.¹ De uitspraak leidde tot veel discussie, vooral over de vraag of de verdachte recht zou hebben op overleg voorafgaand aan het politieverhoor en of de raadsman zelfs bij dat verhoor aanwezig zou mogen zijn.²

Op 30 juni jl. sprak de Hoge Raad zich in drie zaken uit over deze kwestie.³ De kern van de uitspraken is dat een verdachte voorafgaand aan het politieverhoor de ge-

legenheid moet hebben een advocaat te raadplegen. Uit het Salduz-arrest kan volgens de Hoge Raad niet worden afgeleid dat de verdachte recht heeft op aanwezigheid van een advocaat bij het politieverhoor. Maar *minderjarige* verdachten hebben volgens de Hoge Raad wel recht op rechtsbijstand tijdens het politieverhoor. Dat kan een advocaat zijn, maar ook een vertrouwenspersoon.

gewezen, maar hij kan van zijn recht op overleg met een advocaat afstand doen. Dat moet dan wel ondubbelzinnig gebeuren. Ook kunnen er 'dwingende redenen' zijn waardoor zonder voorafgaand overleg met een advocaat met het verhoor kan worden begonnen.

Indien de verdachte niet – of niet binnen redelijke grenzen – de gelegenheid is geboden om met zijn advocaat te overleggen, levert dit een vormverzuim op als bedoeld in art. 359a Sv. Mits de verdachte daarover klaagt dient de rechter in de regel de verklaringen die

Uitsluiten(d) na klagen
Consultatie is een recht en geen absolute verplichting. De verdachte moet door de politie op dat recht worden

In het overleg

In een overleg, verleden week, van het ministerie van Justitie, Orde, politie, de Vereniging van Strafrecht Advocaten (NVSA) en de Raad voor rechtsbijstand bleek al dat er op korte termijn – er dreigen immers bewijsuitsluitingen – een enorm aantal praktische zaken moet worden geregeld, vertelt advocaat en hoogleraar Taru Spronken. Er zijn nu 70.000 piketmeldingen per jaar, gespeculeerd wordt op een verviervoudiging ervan tengevolge van het consultatierecht. Per jaar worden ongeveer

.....
1 Salduz v. Turkije, EHRM 28 november 2008, appl. Nr. 36391/02
2 Zie R. Malewicz en G.P. Hamer, "U kunt er nu niet bij" is niet langer acceptabel, in *Advocatenblad* 19 december 2008, p. 787; M. Borgers, 'Een nieuwe dageraad voor de raadsman bij het politieverhoor?', in *NJB* 16 januari 2009, afl. 2, p. 88-93 en T. Spronken, 'Ja, de zon komt op voor de raadsman bij het politieverhoor!', in *NJB* 16 januari 2009, afl. 2, p. 94-100 en M. Jebbink, 'Salduz en de actieve raadsman', in *NJB* 23 maart 2009 afl.12, p. 732-736.
3 Zie HR 30 juni 2009, LJN BH3079, BH3081, BH3084.

Column

Matthijs Kaaks

Bert-Jan en de sorrydossiers

Bert-Jan Houtzagers. Laat ik hem kort introduceren voor wie hem nog niet kent. Hij is als Mr. Winston Wolf, de *problem-solver* uit de film *Pulp Fiction*. Hij is de man die zegt: 'Clean the fucking Catshuis' voordat de brandexperts van TNO hun werk af kunnen maken. Aan zo iemand hebben ze wat bij Algemene Zaken. Daarom noemen ze hem ook wel: *landsadvocaat*. Daar betalen ze graag voor.

Omdat 'advocaat' in het licht van de eigenlijke taakstelling van Bert-Jan misleidend kan zijn, wordt dat in de ambtelijke memo's meestal afgekort tot LA. Een advocaat is immers hinderlijk gebonden aan gedragsregels waarvan de meest beperkende luidt dat je geen zaak mag aanraden die 'ik in gemoede niet gelove rechtvaardig te zijn'. Problem-solver Bert-Jan heeft daar als LA niet zo snel last van.

LA Bert-Jan maakte furore bij de Zeeuwse tak van het CDA met zijn notitie *Weet je wel wat sorry kost*. Deze notitie werd op verzoek van Balkenende onder alle departementen verspreid. Het zijn gevleugelde woorden geworden. Jan Peter citeerde Bert-Jan dankbaar, toen hij zelf onder vuur kwam te liggen in het Catshuis-debat, met de woorden: 'Excuses hebben heel snel een juridische betekenis'. Ja, Bert-Jan kan de bewindslieden niet vaak genoeg waarschuwen voor naar excuses hengelende proceslustige weduwen en wezen.

LA Bert-Jan is een politicus in een zwarte jurk. In de wereld van Bert-Jan en Jan-Peter is het de kunst om pijnlijke kwesties te dehumaniseren. Dat sust het politieke geweten. Daartegenover staat het veel beproefde stijlmiddel van de personificatie van zaken en begrippen. In de omstreden emailwisseling tussen LA Bert-Jan en de ambtenaren van Algemene Zaken stond de volgende treffende zin: 'Het rapport kan niet uit het concept-stadium komen.' We zien het rapport al worstelen in de la van Houtzagers. Het rapport werd later terechtgewezen als 'onvoldragen'.

De LA is in staat een explosief wandtapijt schriftelijk te sommeren zich buiten de discussie te houden. Als dat door zijn cliënt wordt gevraagd.

De LA heeft een kluis. Die kluis staat ergens in een kamertje van Pels Rijcken. Soms hoort de schoonmaker 's avonds laat, wanneer hij alleen in het stille statige pand loopt, angstaanjagende piepen en zuchten. Dat zijn de gesmoorde sorry's uit de sorrydossiers van de LA die tegen elkaar geperst wachten op een gekke klokkenluider. Het zou me niet verbazen als tegen de achterwand ook nog een fotorolletje ligt. Het rolletje dat jaren geleden terugkeerde uit Srebrenica, en plotsklaps sneuvelde. Het was een onvoldragen rolletje dat maar niet uit het negatief-stadium kon komen.

In de praktijk

Jan Boksem*

De consultatie kan telefonisch of per videoconferentie plaatsvinden, maar veel advocaten en cliënten voeren liever geen vertrouwelijke gesprekken door de telefoon en geven de voorkeur aan een 'ouderwets' vertrouwelijk gesprek.

Omdat veel verdachten die vast komen te zitten veel vragen hebben aan de raadsman, zal soms een gesprek van een paar minuten volstaan, maar het zal zeker kunnen voorkomen dat een gesprek van anderhalf uur nog niet voldoende is.

Wie betaalt het recht op raadpleging van een advocaat? Het ligt voor de hand de piketregeling (art. 40 Sv) zo aan te passen dat de verzekeringstelling niet het beginpunt vormt, maar de aanhouding. Voor de advocatuur betekent dit waarschijnlijk een aanzienlijke taakverzwaring. Er worden immers beduidend meer verdachten aangehouden dan in verzekering gesteld.

Misschien is het wel praktisch dat in ieder arrondissement in één of meer regiobureaus een advocatensprekkamer wordt ingericht. Alle aangehouden verdachten kunnen dan op het politiebureau aan de piketadvocaat – die daar bijvoorbeeld een dagdeel aanwezig is – worden 'voorgeleid'.

* Deze overwegingen zijn geput uit een artikel dat advocaat en hoogleraar Jan Boksem schreef in de nieuwsbrief Orde van de dag, op 2 juli jl.

zijn afgelegd voordat hij een advocaat kon raadplegen, van het bewijs uit te sluiten. En niet alleen de verklaringen zelf, maar ook het bewijs dat als rechtstreeks gevolg van die verklaringen is verkregen mag niet voor het bewijs worden gebruikt.

Nog minstens drie vragen

De Hoge Raad maakt in deze richtinggevendende arresten duidelijk dat de uitspraken geen algemene regeling bevatten. De meer algemene overwegingen voorafgaande aan de beoordeling van de cassatiemiddelen dienen meer als uitgangspunt voor de lagere rechter. Daadwerkelijke regelgeving is aan de wetgever, aldus de Hoge Raad (r.o. 2.4). Daarmee is de discussie dus niet beslecht, sterker nog: er resten nog tal

van vragen die door de wetgever en in nadere uitspraken van de Hoge Raad zullen moeten worden beantwoord.

Zo kan men zich afvragen of een aanwezigheidsrecht tijdens het politieverhoor ook voor andere kwetsbare verdachten zou moeten gelden, zoals verdachten van wie op voorhand duidelijk is dat zij psychisch gestoord zijn.

Een tweede kwestie die moet worden opgelost is het afstand doen van het recht op consultatie. In welke gevallen kan dat en op welke wijze dient dat te gebeuren? De Hoge Raad stelt – in navolging van het Salduz-arrest – dat afstand van dit recht ondubbelzinnig moet blijken, maar wat gaat dit precies inhouden? Dient dit schriftelijk te gebeuren, en kan men er in latere instantie

360.000 verdachten van een misdrijf verhoord. Hoeveel daarvan kunnen op korte termijn worden verwerkt? Wie beoordeelt of een telefonisch consult voldoet? Moet de overheid al die bijstand betalen, dit met mogelijk nieuwe bezuinigingen op komst? Kunnen bij de verhoren van minderjarigen de ouders aanwezig zijn? Voor oktober wordt er geen regeling verwacht. Intussen is er de laatste maanden landelijk wel de 'richtlijn' gegroeid dat een advocaat 4 uur de tijd heeft om de verdachte te bereiken die na 'Salduz' een consultatierecht heeft. Al blijken nog niet in alle hoeken van het land advocaten hierop voorbereid. (LH)

Vervolg van pagina 363

op terugkomen? Te gemakkelijk afstand kunnen doen van het recht op voorafgaand overleg zou een onwenselijke uitholling van dat zojuist verkregen recht betekenen.

En wat is 'binnen de grenzen van het redelijke' de gelegenheid bieden voor overleg? De pilot *advocaat bij politieverhoor*, het nu lopende experiment in de arrondissementen Amsterdam en Rotterdam om advocaten bij politieverhoren toe te laten bij moord- en doodslagzaken, is inmiddels te beperkt van opzet. De in de pilot gestelde eis binnen 30 minuten op het politiebureau te zijn

4 Dit laatste geldt bijvoorbeeld bij het overleveringsrecht indien een aangehouden persoon zonder overleg met zijn advocaat heeft gekozen voor de snelle overlevering (de 'verkorte procedure').

wil men toegang krijgen tot de verdachte is niet langer houdbaar. Maar om 8 uur op een advocaat te gaan zitten wachten alvorens aan het verhoor te beginnen, lijkt ook niet redelijk.

Uitdrukkelijk en gemotiveerd

Wat na de uitspraken van 30 juni wel duidelijk is geworden is dat de advocaat van de verdachte die voorafgaande aan zijn politieverhoor geen overleg heeft kunnen voeren, daarover moet klagen in feitelijke instantie. Allereerst bij de rechter-commissaris en de raadkamer(s) gevangenhouding bij het bespreken van de ernstige bezwaren, en ook tijdens de inhoudelijke behandeling ter zitting bij de bespreking van het bewijs.

Alleen na uitdrukkelijke en gemotiveerde klachten over schending van het consultatierecht kan bewijsuitsluiting volgen

Alleen indien uitdrukkelijk en gemotiveerd verweer wordt gevoerd (met conclusie bewijsuitsluiting) kan bewijsuitsluiting volgen.⁵

5 Het ontbreken van een klacht in feitelijke aanleg valt de advocaten in de onderhavige zaken van 30 juni overigens niet te verwijten: hun zaken werden ver vóór 'Salduz' in feitelijke aanleg behandeld.

I DO NOT WANT!

De Amerikaanse advocaat Christopher Young Meek uit Baxter Springs geeft op de achterkant van zijn visitekaartje enkele krachtige tips aan zijn klanten.

No I do not even want to talk about giving up my rights until I have consulted a lawyer.

Yes I want to call a lawyer and call a member of my family.

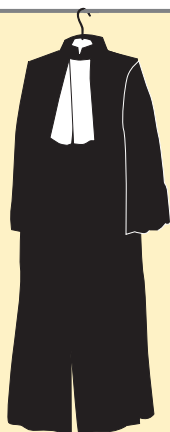
Yes I want to exercise my right to remain silent and to consult a lawyer without exception.

No I do not consent to a search of any kind.

If the cops had probable cause to search, they wouldn't be asking for your consent! Do not consent!

It won't 'help you' to talk without your lawyer present. If the cops are telling you the truth, they will let you call your lawyer. The cops are not your friends unless you are eight years old and lost! Call Chris now!

(Met dank aan Mark Stoet)

Vervolgde advocaten

Stichting Advocaten voor Advocaten

Uitlatingen president van Vietnam in schril contrast met arrestatie advocaat

Op 13 juni jl. is de Vietnamese advocaat, managing partner van het vooraanstaande kantoor DC Law en voormalig vicepresident van de Ho Chi Minh Bar Association, Le Cong Dinh, opgepakt en is zijn kantoor binnengevallen door de politie van de Vietnamese veiligheidsdienst. Mr. Le Cong Dinh vertegenwoordigde tal van journalisten, mensenrecht-

tenactivisten, schrijvers, bloggers en advocaten, onder wie de blogger Dieu Cay en de advocaten Nguyen Van Dai en Le Thi Cong Nhan. Bovendien publiceerde hij zelf regelmatig via diverse internationale media, zoals de British Broadcasting Corporation (BBC), Radio Free Asia (RFA) en overzeese Vietnamese websites die door de Vietnamese autoriteiten als

subversief worden aangemerkt. Ook was Le Cong Dinh betrokken bij een aanklacht tegen de staat in verband met een verleende concessie voor een bauxietmijn.

Le Cong Dinh is gearresteerd op verdenking van het verspreiden van propaganda tegen het regime en verrichten van staats-ondermijnende activiteiten (maximumgevangenisstraf 20 jaar). Bij de verdediging van de advocaten Nguyen Van Dai en Le Thi Cong Nhan in november 2007 heeft Le Cong Dinh de desbetreffende bepaling onconstitutioneel en in strijd met internationale verdragen genoemd. Ook Amnesty International heeft bij de autoriteiten aangedrongen op herroeping van deze en dergelijke bepalingen. Sinds 2006 zijn ruim 30 dissidenten merendeels op basis ervan veroordeeld tot lange gevangenisstraffen wegens het ter discussie brengen van politiek en mensenrechten.

Op 6 juni jl. sprak de president van Vietnam, Nguyen Minh Triet, in Hanoi op het jaarlijkse congres van de International Association of Democratic Lawyers, waarin hij het respect en de steun voor progressieve advocaten onderschreef en hekelde hen die democratie en mensenrechten met voeten treden. In schril contrast hiermee de arrestatie van Le Cong Dinh slechts enkele dagen later.

Advocaten voor Advocaten (L4L) roept u allen op steun te betuigen en deel te nemen aan haar schrijffactie om Le Cong Dinh vrij te krijgen.

• Voor informatie over de situatie in Vietnam, voorbeeldbrieven of over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met Adrie van de Streek via e-mail info@advocaten-vooradvocaten.nl of bezoek de website www.advocatenvooradvocaten.nl. Daar leest u ook hoe u donateur kunt worden. Rekeningnummers: ABN 489.938.655; Postbank 433.83.27 (Amsterdam).